

A CSEH-SZLOVÁK NÉPSZÁMLÁLÁS

MASARYK „Das neue Europa“ című művében, amelyet közvetlenül a világháború befejezése előtt írt, azt a gondolatot vetette fel, hogy az összehívandó békekonferencia azzal a kérdéssel is foglalkozzék, miképpen kellene a nemzetiségi statisztika megbízhatóságát biztosítani. Valóban nagy kár, hogy a jelenlegi cseh-szlovák államfő javaslatát nem tűzték a békekonferencia napirendjére és nem létesítettek egy nemzetközi intézményt abból a célból, hogy az egyes államok nemzetiségi statisztikájának hitelességét ellenőrizze és szükség esetén a valósággal összhangba hozza. Éppen a cseh-szlovák köztársaság eddig megtartott két népszámlálása mutatta meg a legjobban, hogy a nemzetközi ellenőrzésre milyen nagy szükség volna. Megfelelő nemzetközi szerződés hiányában a Párizsban székelő Nemzetközi Statisztikai Intézet nem is vállalkozhatott a december havában lezajlott második cseh népszámlálás nemzetiségi adatainak megvizsgálására, jóllehet Földes Béla, a magyar statisztikai tudomány doyenje mindjárt a népszámlálás után figyelmébe ajánlotta e nagytekintélyű nemzetközi tudományos szervezet elnökének az előfordult visszaéléseket és jóllehet a prágai állami statisztikai hivatal sarokbaszorított vezetője, Jan Auerhan maga is kérte az adatok feldolgozásának ellenőrzését.

De ha a békeszerződések nem is teremtették meg a nemzetiségi statisztika ellenőrzésére hivatott nemzetközi tudományos intézményt, a kisebbségi szerződések mégis módot nyújtanak arra, hogy a cseh népszámlálás kérdésében egy, az államok felett álló intézmény véleményét nyilváníthassa. A kisebbségi szerződések azzal, hogy a nemzeti és nyelvi kisebbségek tagjainak bizonyos jogokat biztosítottak, hallgatólag egyszersmind elismerték azt a jogukat is, hogy magukat szabadon vallhassák valamely nemzeti avagy nyelvi minoritás tagjainak. A kisebbségi jog írott malaszt maradna akkor, ha az állam egyoldalúan végrehajtott népszámlálására hivatkozva, egyszerűen letagadhatná a kisebbségek létét avagy — ami kicsiben egyre megy — azzal az indokolással fosztaná meg őket a kisebbségi jogoktól, hogy a népszámlálás tanúsága szerint nem érik el azt a „proportion considérable“-t, amelytől a szerződések bizonyos jogok megadását függővé teszik. A prágai nemzetgyűlés magyar tagjainak petíciója folytán a Nemzetek Szövetsége máris birtokában van annak az anyagnak, amely a decemberi cseh népszámlálás kisebbségellenes tendenciáját bizonyítja és remélni lehet, hogy a kiküldött hármashbizottság az eddig tapasztaltnál nagyobb alapossággal fogja megvizsgálni, majd a Tanács elé fogja terjeszteni a magyar panasz állításait.

Cseh-Szlovákia eddigi népszámlálási iskolapéldái voltak annak, hogy miként lehet egy tisztán statisztikai, tehát tudományos célokra szolgáló műveletet a hatalmi politika céljaira kihasználni, miként lehet a népszámlálás segítségével egy állam nemzetiségi megoszlásáról a világ megtévesztésére a leghamisabb képet megfesteni és a nemzeti kisebbségeket a statisztikára való hivatkozással nemzetközijogilag biztosított jogaiktól megfosztani. Az 1919. évi szlovenszkói összeírás és az 1921. évi első általános népszámlálás éppen úgy e törekvés jegyében zajlott le, mint az 1930. évi második népszámlálás, sőt az utóbbit, ha lehet, még nagyobb kíméletlenséggel hajtották végre, mint az előzőket. Valóban csak csodálkozni lehet a csehek merészségén, akik abban a téves hitben ringatták magukat, hogy a nyugateurópai közvélemény, amely tíz évvel ezelőtt, a győzelem mámorában még oly sokat elnézett keleti kedvenceinek, most is egyszerűen napirendre fog térni népszámlálási módszereik átlátszó tendenciái felett. Egyes nagy világlapok éles bírálata és még inkább az angol parlamentből elhangzott interpelláció azonban remélhetőleg meggyőzte őket arról, hogy nemzetiségi politikájukat ma már más szemmel nézi a világ, mint tíz-tizenegy esztendővel ezelőtt.

Mivel a cseh népszámlálás mindenekelőtt a magyar kisebbség dien irányult, csak természetes, hogy a csonkamagyarországi közvélemény még erősebben reagált az azt kísérő jelenségekre, mint más országok. A parlamentben a magyar miniszterelnöknek és az ellenzéki szónoknak beszédei híven tolmácsolták a kormány és az ellenzék egybehangzó véleményét erről a kérdéstről. A magyar publicisztikának mindazonáltal továbbra is dsŐrendű kötelessége marad, hogy a cseh népszámlálás igazi képét a legkisebb részletekre is kiterjedő gondossággal a magyar és az idegen közvélemény előtt feltárja. E célt szolgálják alábbi fejtegetéseink, amelyekben mindenekelőtt az 1930. évi cseh népszámlálás elméleti alapjával, majd gyakorlati keresztülvitelével fogmik foglalkozni, hogy végezetül néhány általános következtetést vonhassunk le a cseh nemzetiségi statisztika célkitűzéseiről és eredményeiről.

A TUDOMÁNYBAN már évtizedek óta heves vita folyik arról a kérdéstről, hogy az egyes egyén nemzeti hovátartozandósága tárgyi ismérvek alapján meghatározható-e, vagy sem. A szociológiában és a jogtudományban ma az uralkodó véleménynek az tekinthető, amdy e kérdésre tagadó választ ad azért, mert azoknak a tárgyi ismérveknek, melyeknek segítségével a nemzet fogalmát régebben meghatározni próbálták (a faj, a leszármazás, a vallás, a lakóhely, a nyelv, a kultúra, az erkölcsi felfogás és a nemzeti jellem közössége), összege nem található meg a legtöbb nemzetnél. A modom felfogás szerint ezért csak az egyes egyén akaratnyilvánításán keresztül lehet megállapítani azt, hogy mely nemzethez tartozik. Ez az úgynevezett szubjektív elmélet, amelynek helyessége mellett szól a többi között az a tapasztalat is, hogy számtalan ember nem azon nemzethez tartozónak vallja magát, amelybe beleszületett, hanem ahhoz, amelyet élete későbbi folyamán önmaga választott. Ennek ellenére a statisztika még mindig nem mondott le arról, hogy az egyes egyének nem-

zetiségére külső körülményekből, mindenekelőtt a nyelvből, mégpedig különösen az anyanyelvből ne következtesen. Ámde az anyanyelv megállapítása is gyakran nagy nehézségekbe ütközik, mert különösen vegyesnyelvű házasságok és idegen környezetben való nevelkedés esetén vitás lehet az, hogy az apa, az anya, a nevelő nyelve legyen-e mérvadó, vagy pedig az a nyelv, amelyen az illető egyén gondolkodik, illetőleg amelyet a legtökéletesebben vagy a legszívesebben beszél. Ily vitás esetekben, hacsak a hatóságoknak mindig kétesértékű döntését nem akarjuk igénybe venni, végeredményben szintén a megszámláltak akaratnyilvánításától fog függeni a nemzetiség megállapítása, azaz gyakorlatilag a szubjektív elmélet fog érvényesülni. Ha a korábbi magyar népszámlálások az anyanyelvet a legjobban és legszívesebben beszélt nyelv értelmében fogták fel, úgy már nagyon közel jártak a szubjektív elmülethez, míg a legutóbbi népszámlálás azzal, hogy az anyanyelvet a gyermekkor és szabály szerint az anya nyelvével azonosítja, az objektív ismérvekre ismét nagyobb súlyt helyez, ámbár a rendelet kifejezetten utal azokra az esetekre is, amikor a gyermek anyanyelve az anya nyelvétől különbözik.

Cseh-Szlovákiában az 1921. évi népszámlálás előtt kiadott utasítás szerint, nemzetiségen a törzsi hovátartozandóságot (Stammeszugehörigkeit) kellett érteni, amelynek külső ismérve szabály szerint az anyanyelv. Ez a meghatározás két egészen különböző, egymást folytonosan keresztező fogalmat: a fajt és a nyelvet összekeverte és azonosította a nemzetiséggel, tehát fából vaskarika volt. Herder és Fichte hatása alatt a csehek a nemzetet nyelvi közösségnek szokták tekinteni és mindazokat, akiknek nyelve a cseh, a cseh törzshöz számítják, ámbár a Jungmannok, Riegerek, Habrmanok és a cseh nemzet egyéb nagyjainak már a neve is elárulja, hogy nem Cech törzséből származnak. Még zagyvább definíciót adott a nemzetiség fogalmáról az 1919. évi szlovenszói összeírás előtt kiadott utasítás, amely szerint a nemzetiségen a „nemzetpolitikai öntudatot valamely meghatározott néphez való faji hovátartozandósághoz képest“ kellett érteni. Ez a meghatározás tehát a szubjektív elemet (nemzetpolitikai öntudat) a fajiság objektív ismérével keverte össze. Az 1930. évi népszámlálás utasítása szerint „a nemzetiség rendszerint az anyanyelv alapján jegyeztetik be“, a nélkül, hogy az anyanyelv megállapítására vonatkozólag közelebbi támpontot nyújtott volna. Elméleti szempontból szépséghibája ezen előírásnak az is, hogy a nemzetiséget szabály szerint az anyanyelvel azonosítja, holott e két fogalmat külön kell tartani.

A legutóbbi népszámlálásnál tehát a nemzetiséget „rendszerint“ azonosnak vették az anyanyelvel, tehát egy objektív ismérével. E szabály alól azonban két fontos kivétel volt. Az anyanyelvtől különböző nemzetiségűnek mindenekelőtt akkor lehetett valakit bejegyezni, ha anyanyelvét sem a családban, sem a háztartásban nem beszéli és a másik nemzetiség nyelvét tökéletesen bírja. Bármennyire is szűk korlátok között mozog ez a kivétel, kifogást emelni nem lehet ellene, mert bizonyos személyeknek mégis csak

lehetővé teszi, hogy oly nemzetiség tagjainak vallják magukat, amelynek nyelve életük folyamán az övékké vált. Annál nagyobb kifogás alá esik azonban a másik kivétel, amely lehetővé teszi, hogy a zsidók a zsidó nemzetiség tagjainak vallhassák magukat. Rádl Emánuel, a prágai cseh egyetem professzora, aki valóban az egyedüli fehér holló a sovíniszta cseh tudomány berkeiben, az 1921. évi népszámlálásról írt kritikáiban találóan mutatott rá arra, hogy a zsidóknak kiváltságot adtak, amidőn nekik és csakis nekik megengedték, hogy oly nemzetiséghez jelentkezessenek, amelynek nyelvét sem ismerik. A zsidók választhatnak az anyanyelvüknek és az érzelmeiknek megfelelő nemzetiség között, tehát övelük szemben a szubjektív elmélet nyert alkalmazást, míg az állam többi polgárait a nyelv objektív ismérve alapján sorozzák valamely nemzetiséghez. Itt bújik ki legjobban a szög a zsákból. A nyilvánvaló ellentmondás magyarázata az, hogy a cseh-szlovák kormány a zsidóság körében a cionista irányzatot akarta erősíteni a magyar- és németérezelmű elemek rovására. Ha ugyanis a zsidók nemzetiségét is anyanyelvük alapján állapították volna meg, úgy túlnyomó többségüket magyarnak, illetőleg németnek kellett volna beírni, hiszen a cseh és még inkább a tót nyelvet csak vajmi kevés zsidó bírja gyermekkora óta. Ezzel szemben a lakosság többi részénél azért ragaszkodtak az anyanyelv kritériumához, mert meg akarták akadályozni, hogy a tót-, rutén- és lengyelnyelvű, de magyar- vagy németérezelmű egyének az utóbbi nemzeti-ségek számát szaporítsák.

E vonatkozásban ki kell emelnünk azt is, hogy a cseh népszámlálás csehek és tótok között különbséget nem tesz, hanem a „cseh-szlovák nemzet“ egységének tarthatatlan fikciójához ragaszkodik és a tótokat tiltakozásuk dacára „cseh-szlovákok“ gyanánt könyveli el. Az 1919. évi összeírás alkalmával, bár ugyanabba a rovatba jegyezték be őket, a „C“ és az „S“ jel alkalmazásával még megkülönböztették egymástól a cseheket és a tótokat, de az 1921. évi és ennek mintájára az 1930. évi népszámlálás e megkülönböztetést is megszüntette. Mondanunk sem kell, hogy a tótság egyéniségének ez a makacs tagadása sem a szubjektív, sem az objektív elmélettel nem igazolható. A tótok a csehektől különböző nemzetnek tartják magukat és így a szubjektív elmélet szerint nemzeti különállásukat akkor is el kellene ismerni, ha a két népet tárgyi ismérvek nem különböztetnék meg egymástól. Ámde a tótokat tárgyi ismérvek is megkülönböztetik a csehektől, így a többi között az anyanyelv is, amely, mint láttuk, a cseh népszámlálásnál szabály szerinti kritériuma a nemzetiségnek. A szláv filológiában az uralkodó elmélet (Jagié, Florinszkij, Czambell stb.) a tót nyelvet nem cseh nyelvjárásnak, hanem a szláv nyelvcsalád önálló ágának tekinti, de a csehek nagyon könnyen túlteszik magukat a tudományon, ha arról van szó, hogy államuk létét etnikailag is igazolják.

Mínthogy az „anyanyelv“ fogalmát, mint fentebb láttuk, a népszámlálási utasítás nem írja körül tüzetesebben, a népszámlálást végrehajtó közegek önkényének tág tere nyílik. Nyilvánvaló, hogy ez a hiány nem elnézés, hanem céltudatos szándék eredménye: a

kormány nem akarta megkötni a népszámláló biztosok és ellenőrök kezét, hanem módot akart nekik nyújtani arra, hogy a legkisebb vitára is alkalmul szolgáló esetekben a „cseh-szlovák“ nemzet javára döntsenek. Igaz ugyan, hogy e döntés ellen panaszt lehet emelni a legfelső közigazgatási bíróságnál, de vajjon valószínű-e, hogy az alsóbb néposztályok, akiknek rovására a visszaéléseket elkövetik, tömegesen a bírósághoz fognak fordulni?

EZEN ELMÉLETI MEGJEGYZÉSEK előrebocsátása után lássuk, hogy a népszámlálást a gyakorlatban miképpen folytatták le. A nemzeti kisebbségek valamennyi panaszát kimeríteni a rendelkezésünkre álló hely korlátolt volta miatt természetesen nem tudjuk és így csak a legtipikusabb sérelmeket szedjük csokorba. Ilyenek a következők:

1. A népszámlálást részint „számlálóívek“ (Zählungsbogen), részint „összeírási ívek“ (Konkriptionsbogen) segítségével ejtették meg. Az első esetben maguk a megszámláltak, a második esetben azonban a népszámláló biztosok töltötték ki a nyomtatványokat. E módszer bevezetését azzal indokolták meg, hogy erre az ími-olvasni nem tudó egyénekben bővelkedő községekben van szükség. Mint-hogy azonban Szlovenszkó és Ruszinszkó, valamint a Németország-tól elszakított hultschini terület minden községében kivétel nélkül összeírási ívekkel ejtették meg a népszámlálást, nyilvánvaló, hogy e módszer alkalmazásánál az analfabetizmus csak ürügyül szolgált és az igazi cél az volt, hogy a biztosoknak mentői nagyobb befolyást biztosítsanak és a „cseh-szlovákok“ számának mesterséges gyarapítását mentői jobban megkönnyítsék. Erre vall az a tapasztalat is, hogy a történelmi országok német vidékein is aránytalanul több községben számolták meg az embereket összeírási ívekkel, mint a cseh vidékeken. Már pedig a legjobb akarattal sem lehetne állítani, hogy a németek körében az analfabéták száma nagyobb, mint a csehekénél.

2. Népszámláló biztosokká és ellenőrökké a kisebbségi vidékeken is a cseh és tót nemzeti szervezetek (Ceská Národná Jednota és Slovenská Liga) jelölése alapján túlnyomó részben cseh vagy tót hivatalnokokat neveztek ki. Ismeretes, hogy Pozsonyban egyetlenegy magyar vagy német biztost és ellenőrt sem alkalmaztak. Rimaszombatban a 22 biztos között egyetlenegy magyar sem akadt és mindössze 5 bírta úgy-ahogy a magyar nyelvet. A cseh szociáldemokrata „Právo Lidu“ is megütközéssel állapította meg, hogy Csehország egy német községében, ahol 580 lakosból mindössze 2 tartozott a cseh nemzetiséghez, éppen ezt a két csehet nevezték ki biztossá. A biztosokat egyébként már előre alaposan kioktatták, hogy miként nyomják le a minoritások arányát. E tekintetben a legjellemzőbb az a jelentés, amely szerint az ógyallai járási főnök egy kiküldötté egy Udvardon tartott értekezleten már eleve meghagyta a biztosoknak, hogy az egyes községekben mennyi magyart szabad kimutatniok. Így Koltán 10, Jászfalun és Csehiben 5, Szemerén és Baromiakon pedig még kevesebb százalékban állapították meg előre a magyarság maximumát.

3. Közvetlenül a népszámlálás előtt cseh és tót katonaságot

vezényeltek ki egyes városokba, hogy a „cseh-szlovákok“ számát ily módon is emeljék. Uy esetek főként Csehország és Morvaország német vidékein fordultak elő, ahol egyébként azt a trükköt is alkalmazták, hogy a Stichtagen cseh kirándulókat csődítettek a német városokba, vagy pedig a vidékről bejáró cseh iskolásgyermeket éjszakára visszatartották.

4. A népszámlálás napján a biztosok mindenféle ürügyekkel rábeszélni törekedtek az embereket, hogy „csehszlovákoknak“ vallják magukat. E mellett a megtévesztéstől és félrevezetéstől sem riadtak vissza. Pozsonyban például feljegyezték, hogy egy cselédlánytól, aki magyarnak mondotta magát, az útlevelét kérték el és amikor az csehszlovák passzust mutatott fel, kijelentették, hogy e szerint cseh és a zavarba jött lány ezek után ráhagyta, hogy ő „csehszlovák“ nemzetiségű. Vágsellyén a biztosok azt mondták, hogy „aki a háborút akarja? az magyar“, majd megkérdezték az embereket, hogy akarják-e a háborút és amikor azok e kérdésre természetesen nemmel feleltek, „cseh-szlovákok“ gyanánt írták be őket. Igen gyakran használt fogás volt az is, hogy cselédlányokat azzal az indokolással vették rá a „cseh-szlovák“ nemzetiség bemondására, hogy vőlegényük vagy udvarlójuk is „cseh-szlovák“.

5. A fenyegetés még elvetendőbb fegyverét is gyakran vették igénybe. A Garam-völgyét már hetekkel a népszámlálás előtt agitátorok járták be, akik azzal fenyegetőztek, hogy azok, akik magyaroknak mondják magukat, adókedvezményekben nem fognak részesülni. Hultschin vidékén cseh képviselők népgyűléseken jelentették ki, hogy az állami dohánygyárban nem kap munkát és a földreform során nem szerezhet földet az, aki németnek jelentkezik. Kassán egy biztos egész nyíltan azt mondtotta, hogy „terror mindenütt van a világon és így Cseh-Szlovákiában is“. Vágsellye környékén azzal terrorizálták az embereket, hogy ki fogják toloncoltatni őket, ha magyaroknak vallják magukat. A terror egyik eszköze volt az is, hogy a járási hivatalba való beidézéssel és pénzbüntetéssel fenyegették meg azokat, akik a valósághoz híven magyarok gyanánt jelentkeztek.

6. Igen sok esetben, amikor sem a rábeszélés, sem a fenyegetés nem vezetett eredményre, a biztosok nem engedték meg, hogy a megszámláltak ellenőrizzék a bejegyzés helyességét, vagy pedig tinta helyett ceruzával írták be az adatokat, esetleg üresen hagyták vagy kérdőjellel látták el a nemzetiségre vonatkozó rovatot és csak utólag töltötték ki azt. Ezek a manipulációk joggal keltették a közönségben azt a benyomást, hogy céljuk a hamisítás leplezése vagy előkészítése.

7. Mindezekeken felül számtalan esetben előfordult az is, hogy a biztosok a megszámláltakat előttük, akaratuk ellenére és tiltakozásuk dacára „csehszlovákoknak“ írták be. Ily esetek különösen a nyelvhatáron voltak napirenden. Így például Abaújszina községben nem kevesebb, mint 54 magyar gazda emelt panaszt amiatt, hogy tiltakozása dacára „cseh-szlovák“ gyanánt írták be családjával együtt. Ez az eljárás a legnagyobb elkeseredéssel töltötte el a magyar falvak népét és nem csoda, ha egyik-másik községben a vérmes ifjúság vasvillával

támadt neki a magyar nemzetiségét kétségbevonó biztosoknak. Különös előszeretettel azokat írták be „cseh-szlovákoknak“, akik a biztos tót köszöntésére ugyanezen a nyelven feleltek, akiknek neve szláv hangzású (névvegyelemzés), akik tót szülőktől, nagyszülőktől, esetleg dédszülőktől származnak (vérvvegyelemzés), akik tót községben születtek vagy ily községben illetőséggel bírnak és azokat a gyermekeket, akik magyar iskola hiányában vagy más okokból tót iskolába kénytelenek járni. Miként 1921-ben, vagy 1930-ban is elsősorban a zsidók, görög katolikusok és cigányok magyar nemzetiségét vonták kétségbe és erőszakkal írták be őket „cseh-szlovákoknak“. Munkácson se szeri, se száma azoknak az eseteknek, mikor a magukat magyaroknak valló izraelitákat akarattuk ellenére zsidó nemzetiségűeknek írták be, de hasonló esetek a Felvidék egyéb részeiben is sűrűn előfordultak, amint-hogy Csehországban is számos német zsidót tiltakozása dacára zsidó nemzetiségűnek könyveltek el. A görög katolikus magyarokkal szemben erre az álláspontra helyezkedtek, hogy minden görög katolikus rutén nemzetiségű, ami azonban nem akadályozta meg, hogy Szlovénországban a rutének egy részét, görög katolikus vallásuk dacára tótoknak ne tekintsék. A magyar vidéken lakó és magyar nyelven beszélő cigányokat ugyancsak nyilatkozatuk ellenére igen gyakran nem írták be magyaroknak, hanem a „cseh-szlovákok“ vagy „egyebek“ közé sorozták őket, míg a cseh és tót vidéken lakó cigányokat természetesen a legnagyobb örömmel vették fel a „cseh-szlovákok“ közé.

8. A népszámlálás megejtése után számtalan egyént, aki magát magyarnak vagy németnek vallotta, a járási hivatalba idézték, ahol megindították ellenük a büntetőeljárást és azonfelül, hogy nyilatkozatukat nem vették tekintetbe, még meg is büntették őket a rendelet ama szakasza alapján, amely a hamis nyilatkozatokra szigorú büntetést szab ki. Ilyen üldöztetésben volt része Vágsellye magyarságának. Akik magyaroknak vallották magukat, azoknak tanukkal kellett igazolniuk, hogy szüleik magyarok voltak, hogy ők maguk is magyar szellemben nevelkedtek és otthon mindig magyarul beszélnek. Ha ezeket a tényeket nem tudták igazolni, érzékeny büntetésekkel sújtották őket, sőt gyakran minden bizonyítási eljárás nélkül is elmarasztalták a derék vágsellyei magyarokat.

AKI HOZZÁSZOKOTT a csonkamagyarországi népszámlálás csendes, minden izgalomtól mentes lefolyásához, az el sem tudja képzelni, hogy Cseh-Szlovákiában micsoda izgalom, hónapig tartó sajtókampány és politikai feszültség előzte meg a népszámlálás napját. A kormány és a cseh, valamint a tót nacionalista szervezetek valóságos haditervet dolgoztak ki a „cseh-szlovák“ front erősítésére és a kisebbségek természetesen szintén minden elképzelhető módon védekeztek az ellenük intézett támadás ellen. A népszámlálás így egy nagy nemzetiségi csatához hasonlított, amelynek politikai és jogi jelentőségével mindkét fél tisztában volt.

Cseh-Szlovákia Európa legjellegzetesebb nemzetiségi állama. A kisebbségek abszolút és relatív száma egyetlenegy országban sem akkora, mint a cseh-szlovák köztársaságban. A csehek egymagukban

véve, tótok nélkül, még a lakosság felét is alig érik el. Ha a népszámlálást tárgyilagos, minden kényszertől ment formában hajtanák végre, úgy kiderülne, hogy a csehek hamis statisztikákkal dolgoztak a békekonferencián és az azóta lefolyt évtizedben. Ezért már 1919-ben semmiféle eszköztől sem riadtak vissza, hogy a „cseh-szlovákok“ számát mentői nagyobbnak, a minoritásokét ellenben mentői kisebbnek mutassák ki és a világ előtt azt a látszatot keltsék, mintha államuk nemzeti állam volna, amelyben a „cseh-szlovák^M uralkodó nemzet meghaladja a lakosság kétharmad részét és természetes okokból egyre nagyobb tért hódít. Aki egyszer át mondott, annak bét is kell mondania és ezért a csehek nem térhetnek le többé arról az útról, amelyet 1919-ben és 1921-ben választottak, ámbár azóta nemzetiségi statisztikájuk hitelességét mindenfelé a legnagyobb szkepticizmussal szemlélik és nemcsak kitűnő magyar, német és svájci tudósok törtek felette pálcát, hanem a cseh Rádl is igen lesújtó ítéletet mondott róla.

A „cseh-szlovák“ elem arányszámának mesterséges növelésével együtt jár a kisebbségek arányszámának mesterséges csökkentése. Hogy mentői több „cseh-szlovákok“ mutathasson ki, a cseh népszámlálási gépezet mindenekelőtt az állam két legnagyobb kisebbségére: a németekre és a magyarokra veti rá magát. Az 1921. évi népszámlálás az 1910. évi osztrák népszámlálással szemben a történelmi országokban 3489.000-ről 2,973.000-re, a Felvidéken pedig az 1910. évi magyar népszámlálással szemben 260.000-ről 150.360-ra szorította le a németek számát. A magyarok száma az 1910. évi 1,071.000 lélekről 739.000 lélekre süllyedt. Hogy ez az iszonyú veszteség mennyire természetellenes, azt a legjobban az a körülmény mutatja, hogy 1919-ben maguk a csehek is még 811.000 magyart és 206.000 németet mutattak ki Szlovenszko területén, két évvel rá azonban már csak 637.000-et, illetőleg 139.000-et. A népszámlálás elsősorban e két nép ellen irányult, de tévedés lenne azt hinni, hogy a csehek az államukban élő szláv népekkel kesztyűs kézzel bántak. Eltekintve attól, hogy a tótokat eltörölték a föld színéről, a sziléziai lengyeleket is alaposan megtizedelték: az osztrák népszámlálás szerint a mai Cseh-Szilézia lakosságának még 21.02 százaléka volt a lengyel, a cseh népszámlálás szerint ellenben már csak 11.24 százalék. Ruszinszkonak autonómia nélküli autonóm területén a csehek ugyan a ruténeket favorizálták a magyarok kárára, de már Szlovenszkon őket is a többi kisebbség módjára kezelték és számos rutént a „cseh-szlovák“ nemzet részére követeltek. Jellemző, hogy e területen az 1910. évi 3.32 százalékkal szemben az 1921. évi népszámlálás már csak 2.89 százalék rutént mutatott ki és amíg a magyar népszámlálás Sáros vármegyében még 38.500 rutént talált, addig az 1919. évi cseh összeírás csak 17.233, az 1921. évi népszámlálás pedig 25.299 rutént számolt össze. Még a pozsonymegyei kis horvát sziget sem talált kíméletre a cseheknel. A magyar népszámlálás «relatív horvát többségét Dévényújfaluban a cseh népszámlálás óriási „cseh-szlovák“ többséggé változtatta át. Ezek a számok egyébként tökéletesen igazolják a magyar népszámlálást. Ha ugyanis ennek célja a nemzetiségek számának mesterséges csökkentése lett volna, úgy minden bizonnyal a rutének és horvátok számát

a valóságnál kisebbnek tüntette volna fel, holott éppen a cseh népszámlálás mutatja, hogy a nemzetiségekkel szemben mi sokkal igazságosabbak voltunk, mint „szláv testvéreik“.

Az 1930. évi népszámlálás eredményeit még nem ismerjük, de még az 1921. évinél is erőszakosabb végrehajtása után több mint valószínű, hogy Cseh-Szlovákia nemzetiségi megoszlásáról még hamisabb képet fog nyújtani, mint a tíz év előtt lefolyt népszámlálás. Minden kisebbség tele van panasszal. A legerősebb ostromot a magyarok ellen intézték, akiknek számát 650.000 lélekre szerették volna leszorítani. Ezért a népszámlálás elleni védekezés súlypontja ez alkalommal úgy a parlamentben, mint a Nemzetek Szövetsége előtt rájuk esik. A németeket, különösen a Felvidéken és Hultschinban szintén tömérdék igazságtalanság érte. Sajtójuk és parlamenti képviselőik pártkülönbség nélkül a legélesebben tiltakoztak a visszaélések, valamint a kormány ígéreteinek megszegése ellen és csak csodálkozni lehet azon, hogy a két német kormánypárt még mindig nem vonta le a népszámlálás politikai következményeit. A lengyelekkel, dacára a cseh-lengyel viszony javulásának, szintén a legkíméletlenebbül bántak a csehek és a lengyel képviselők annyira el voltak keseredve, hogy ők is a Nemzetek Szövetségéhez készültek menni. Végül ami a ruténeket illeti, ezeket sem lehetett leszerelni azzal, hogy Ruszinszkóban őket részesítették előnyben. A rutének vezetői ugyanis joggal hivatkoznak arra, hogy Kelet-Szlovénzián, különösen Zemplén megyében valósággal irtóhadjáratot indítottak ellenük. Ebben az általános elégedetlenségben egyedül a cionistáknak van okuk az öröme, akiket a hivatalos tényezők minden rendelkezésükre álló eszközzel támogattak, hogy mentői több magyar- és németnyelvű izraelitát szívjanak fel.

Bármilyen fájdalmas is legyen az, hogy a cseh-szlovák népszámlálás a magyarság és a többi kisebbség abszolút számát újból megtizedelte, gyakorlatilag még sokkal károsabb következmény az, hogy a kisebbségek számos községben és járásban, valamint esetleg egyes tartományokban is, relatív számuk mesterséges csökkentése folytán, el fogják veszíteni ama kisebbségi jogokat is, amelyeket eddig még meghagytak nekik. A nyelvtörvény szerint tudvalevőleg a kisebbségeket csak ama járásokban illetik meg a nyelvi jogok, ahol a lakosság 20 százalékát eléri. A nyelvtörvény végrehajtási rendelete értelmében oly községekben, ahol a kisebbség e százalékot nem éri el, az állam nyelve a tárgyalási nyelv, viszont oly községekben, ahol a „cseh-szlovákok“ 20 százaléknál többen vannak, a nyelvükön benyújtott beadványokat e nyelven kell elintézni. Oly járásokban, ahol a kisebbség a lakosság kétharmad részét alkotja, a bíróságok és közigazgatási hatóságok kizárólag a kisebbségi nyelven hivataloskodhatnak. (E rendelkezést a magyar járásokban nem hajtják végre!) A kisebbségi tartománygyűlési képviselők egy kormányrendelet értelmében anyanyelvükön csak akkor szólhatnak fel, ha kisebbségük a tartományban eléri a 20 százalékot, vagy olyan járás ügyéről van szó, amelyben ilyszámú kisebbség lakik.

Láthatjuk, hogy micsoda súlyos jogi következményekkel jár egy kisebbségre nézve, ha megszűnik „minősített“ kisebbségnek lenni.

Hogy a kassai, rimaszombati, nyitrai és gálszécsi járásokra miért vetették rá magukat a cseh népszámláló biztosok oly nagy erővel, ennek az oka az, hogy meg akarták akadályozni, hogy az itteni magyarság elérhesse a 20 százalékot és visszanyerhesse azokat a nyelvi jogokat, amelyeket 1926-ban a bírósági járás kerületének mesterkélt beosztásával elvontak tőle. Pozsonyban azért fojtogatták a magyarságot, mert nem akarják, hogy a képviselőtestület a magyar nyelvet továbbra is egyik tárgyalási nyelvül válassza, sőt titokban azt remélték, hogy a németek sem fogják elérni a törvényes százalékarányt és így a „cseh-szlovák“ nyelv egyeduralmukodóvá válik az ősi magyar koronázó városban. Mivel pedig Szlovénzián a magyarság az 1921. évi népszámlálás szerint csak 1.54 százalékkal haladta meg a 20 százalékot, ezt a különbséget is le akarták faragni, hogy a magyar tartománygyűlési képviselőket megfosszák a magyar nyelven való felszólalás jogától.

A cseh-szlovákiai kisebbségek joga a népszámlálási eredményeken, a nemzetiségi statisztikán épül fel és ezért a népszámlálás meghamisítása a kisebbségek jogi helyzetének megrosszabbítását jelenti. Éppen ebből az okból szükséges, hogy a világ figyelmét mindig újból és újból felhívjuk azokra a mindennek, csak erkölcsileg jogosultnak nem nevezhető üzelmekre, amelyek a legutóbbi cseh népszámlálást is jellemezték.

ALMÁSSY MIHÁLY